УДК 81'27

Чорновол-Ткаченко Р.С.,
завідувач кафедри іноземних мов ХЕПУ

Засоби реалізації міжтекстових відносин і методика моделювання концепту прецедентного тексту

Інтертекстуальність на даний момент є однією з найактуальніших тем сучасної лінгвістики. Серед задач теорії інтертекстуальності, на наш погляд, пріоритетною є задача дослідження способу і структур зберігання прецедентних текстів, в індивідуальній і колективній свідомості, тобто їх ментальних репрезентацій, для чого потрібна розробка відповідної методики. Разом з тим, не менш актуальною є проблема побудови типології засобів реалізації концептів засобами мови, що і є метою даної статті. Необхідно пам'ятати, що інтертекстуальні взаємодії відбуваються на двох рівнях: когнітивному і вербальному. Реалізація інтертекстуальних відносин на вербальному рівні з опорою на попередній текст (що актуалізується у вигляд цитати / алюзії) стає можливою завдяки певним операціям, що відбуваються на когнітивному рівні, з опорою на когнітивні структури, що зберігаються в свідомості і підсвідомості комунікантів. Сам феномен інтертекстуальних відносин стає можливим завдяки тому, що в процесі сприйняття тексту у читача створюється концепт цього тексту, – складна, що складається з багатьох елементів, побудова, форма існування тексту в пам'яті. Інтертекстуальні взаємодії є результатом відтворення конкретних елементів цього „образу" тексту при створенні нового тексту, а інтертекст – сигналом для його пізнавання і розгортки реципієнтом.

Таким чином, концепт художнього тексту реалізується в мові, втілюючись на вербальному рівні в мовностилістичному оформленні тексту. Вербальний рівень є вторинним для концептів в цілому і для концепту художнього тексту зокрема. Проте, саме мова грає роль актуалізатора концепту як одиниці зберігання інформації; саме мова дає можливість говорити про концепт як про учасника інтертекстуальних відносин.

У цілому, елементи інтертексту, що реалізовують концепт прецедентного тексту в тексті-приймачі, характеризуються наступним набором властивостей:

1) рефлексією, що має на увазі ступінь усвідомленості використовування інтертекстуального коду;

2) деформацією, що має на увазі ступінь зміни претексту (чим більше змінений претекст, тим більший ступінь рефлексії використаного елементу);

3) експліцитністю, тобто ступенем очевидності наявності інтертексту (що реалізується пунктуацією при оформленні цитати, вказівкою джерела і ін.);

4) важливістю для розуміння тексту, тобто наскільки важливо для розуміння тексту, щоб читач ідентифікував використаний інтертекст;

5) масштабом запозичення, тобто тим, яка загальна частка інтертексту в тексті;

6) структурною необмеженістю, тобто тим, якою мірою інтертекст усвідомлюється частиною більшої структури (наприклад, жанру, циклу, серіалу і ін.) [27, с. 17].

Інтертекстуальність може реалізовуватися в тексті-приймачі різними видами інтертексту. Так, згідно класифікації Н.А. Фатєєвой [24, с. 23], що доповнила класифікацію видів інтертекстуальності, запропоновану мовностилістичною класифікацією інтертекстуальних елементів, 1) власне інтертекстуальність, яка створює конструкції „текст в тексті", реалізується атрибутованими і неатрибутованими цитатами та алюзіями і центонними текстами; 2) як реалізатори паратекстуальності згадані цитати-заголовки і епіграфи; 3) метатекстуальність утілюється переказом, варіаціями на тему претексту, дописуванням „чужого" тексту, мовною грою з претекстами; 4) гіпертекстуальність реалізується за допомогою створення цілого тексту, що висміює, або пародіює претекст; 5) архітекстуальність як жанровий зв'язок між текстами також залучає весь текст. А.Е. Супрун виділяє як інтертекст "крилаті слова", окремі певним чином забарвлені слова, включаючи індивідуальні неологізми, імена персонажів, назви творів, імена їх авторів, особливі конотації слів і виразів, прямі або непрямі нагадування про ситуації, традиційні образи казкових персонажів тощо. [21, с. 17-18]. В.В. Рижкова як елементи інтертексту виділяє цитати, алюзії, заголовки, епіграфи, реалії, окказіоналізми та ін. [19, с. 10]. Також пропонується виділити шість основних засобів апеляції до концептів прецедентних текстів: 1) згадка – пряме відтворення мовної одиниці, що є іменем відповідного текстового концепту, або іменем автора тексту; 2) продовження – текстова ремінісценція, основою якої, як правило, служать художні тексти і використовування якої є преро-

гативою професійних письменників; 3) пряма цитація – дослівне відтворення мовною особою частини тексту або всього тексту в своєму дискурсі в тому вигляді, в якому цей текст (уривок тексту) зберігся в пам'яті особи, що цитує, при цьому посилання на джерело відсутнє; 4) квазіцитація – відтворення всього тексту, або його частини в умисне викривленому вигляді; 5) алюзія – найбільш складний для визначення та ємний вид текстової ремінісценції, що полягає в співвідношенні предмета спілкування з ситуацією або подією, описаною в певному тексті, без згадки цього тексту і без відтворення значної його частини, тобто на змістовному рівні; і 6) пряма ремінісценція – номінацією мовних одиниць в прецедентно-текстовому масиві, яка проводиться безпосередньо автором тексту, коли відбувається апеляція до концептів прецедентних текстів.

Загальним недоліком представлених вище класифікацій інтертексту як засобу реалізації концепту прецедентного тексту є недотримання єдиного класифікаційного принципу. На наш погляд, формою реалізації концепту прецедентного тексту в тексті-приймачі, тобто засобами реалізації інтертекстуальності, є атрибутовані і неатрибутовані цитати і алюзії, а інші вище зазначені одиниці - конкретним наповненням, окремим випадком і місцем реалізації цитат і алюзій в тексті-приймачі. Саме цитати і алюзії можна розглядати як градуйовану опозицію, протилежні полюси реалізації основних властивостей елементів інтертексту: цитати більш експліцитні, більш масштабні, більш структурно обмежені, менш деформовані, менш рефлексивні і менш важливі для розуміння тексту-приймача, ніж алюзії. При цьому найбільш яскраво інтертекст, представлений алюзіями і цитатами, виявляється в процесі реалізації власне інтертекстуальних відносин, представлених конструкціями "текст в тексті". Такий інтертекст найбільш стабільний і експліцитний.

Алюзія – цитата, з одного боку, має когнітивну основу, спираючись на концептуальну картину світу, а з іншого, є засобом вербалізації когнітивних структур, елементом мовної картини світу. Тому, незалежно вад того, чи представлений прецедентний текст в тексті-приймачі імпліцитно або експліцитно (тобто атрибутованою або неатрибутованою цитатою / алюзією), такий інтертекст відсилає одержувача до запозиченого тексту, і далі, вже через нього, до того або іншого референта. Тому як знак, будь-який інтертекст, поза сумнівом, володіє рисами індексального знаку, певною метатекстовістю [12, с. 69] і виступає як цілісна одиниця

позначення [9, с. 217], що представляє прецедентний текст за принципом метонімії [12, с.73].

Сказане цілком справедливе при описуванні алюзій, які є "засобом створення міжтекстових зв'язків, це не більше ніж прийом, що полягає в тому, що алюзія "натякає" на якусь подію, що була насправді, або вигадана". Алюзія також може функціонувати як засіб "розширеного перенесення властивостей і якостей міфологічних, біблійних, літературних, історичних персонажів і подій на ті, про які йде мова в даному вислові", у такому разі "алюзія не відновлює добре відомий образ, а витягує з нього додаткову інформацію" [6, с. 110]. Алюзія, таким чином, постає як засіб запозичення якогось елементу з прецедентного тексту, що служить відсиланням до тексту-джерела, є знаком ситуації, функціонує як засіб для ототожнення певних фіксованих характеристик, інтертекст, що включається в створюваний текст. На відміну від цитати, алюзія запозичає відповідні елементи вибірково, "а цілий вислів або рядок тексту-донора, що співвідноситься з новим текстом, присутній в останньому наче "за текстом" – тільки імпліцитно" [24, с. 129].

Аналогічні функції при реалізації міжтекстових відносин виконує і цитата. "Цитата носить метонімічний характер і акумулює в собі непойменовані значення цілого. Онтологічна ознака цитати – двоплановість, різний ступінь відчуження або освоєння тексту, який вона цитує, що реалізовує різні прагматичні установки "від іронії до благоговіння, від орієнтації на певну художню систему до пародії на неї" [23, с. 24]. При цьому, "відновлення предикативного відношення в новому тексті відбувається на підставі "пам'яті слова": референціальної, комбінаторної, звукової і ритмикосинтаксичної" [24, с.129].

У цілому, при "цитації автор переважно експлуатує реконструктивну інтертекстуальність, реєструючи спільність "свого" і "чужого" текстів, а у разі алюзії на перше місце виходить конструктивна інтертекстуальність, мета якої – організувати запозичені елементи таким чином, щоб вони виявлялися вузлами зчеплення семантико композиційної структури нового тексту" [24, с. 129]. Проте, на відміну від умов реалізації алюзії, потенціалом до цитування володіє тільки вербалізована частина концепту художнього тексту, що зберігається в пам'яті читача. Оскільки в пам'яті концепт художнього тексту представлений перш за все невербально, а також оскільки будь-які цитати вимагають досить точного відтво-

рення і часто атрибуції, даний вид інтертексту зустрічається значно рідше за алюзії. Максимально узагальнюючи сказане, можна стверджувати, що алюзії посилають реципієнта до концепту прецедентного тексту як одиниці концептуальної картини світу, а цитати – до прецедентного тексту як частини мовної картини світу; інтеграція в текст-приймач цитат здійснюється за рахунок комбінаторної та іншої пам'яті слова, тоді як алюзії інтегровані в текст на смисловому рівні.

У даній роботі цитати і алюзії класифікуються за основними ознаками, істотними для мети дослідження: як 1) атрибутовані / неатрибутовані, тобто приведені в тексті-приймачі з / без вказівки даних (назви, автора та ін.) прецедентного тексту-джерела (явні або приховані [22, с. 12]); 2) повні / усічені (розгорнені / згорнуті; цілісні / фрагментарні [22, с. 18]), тобто які повністю / неповністю відтворюють фрагмент прецедентного тексту джерела; 3) точні / неточні, тобто які точно / неточно відтворюють мовностилістичне оформлення фрагмента прецедентного тексту-джерела; 4) ті, що затверджують текст-приймач / ті, що полемізують із ним [22, с. 29] (див. [24, с. 120-159]). За місцем реалізації можна виділити інтертекст, реалізований в сильних позиціях тексту-приймача (заголовок, епіграф) і в основному його тексті (див. також [19, с. 37]). Разом з тим, для практичного аналізу, на наш погляд, самою релевантною є класифікація *алюзій* і цитат за принципом атрибутованості / неатрибутованості, структури і дистрибуції в тексті-приймачі.

Тип інтертексту дозволяє судити про ступінь прецедентності тексту-джерела: окремі дослідники інтертекстуальності (див., зокрема, [13, с. 14] [24, с. 65] наголошують також на залежність типу інтертекстуальних елементів від типу тексту-приймача і прецедентного тексту. Крім того, аналіз сукупності наведених вище ознак дозволяє міркувати про ступінь інтегрованості цитати / алюзії як інтертексту в текст-приймач.

Проблема умов інтеграції інтертексту (тобто в першу чергу цитат і алюзій) в текст-приймач є окремою проблемою реалізації категорії інтертекстуальності. Мовна реалізація концепту художнього тексту відбувається в рамках тексту-приймача, інтегруючої інтертекстуальні елементи, представлені вищезазначеними цитатами і алюзіями. Для забезпечення можливості такої інтеграції, обидва тексти, текст-приймач і прецедентний текст – повинні мати "точки зіткнення" на когнітивному і / або вербальному рівні. Будь-

яка інтертекстуальна взаємодія визначається структурною схожістю, при якій обидва тексти є варіантами однієї і тієї ж структури "...тільки структурна ізоморфність тексту або текстових фрагментів дозволяє уніфікувати значення в рамках тексту-лідера, що центрує. За суттю, йдеться про якесь повторення одного і того ж в інтертексті і в тексті, але про повторення, зрозуміло, що піддалося трансформації, смисловій роботі" [25, с. 69-70]. При цьому Ю.М. Лотман, зокрема, відзначав, що позатекстові зв'язки утворюють структуру, яка так само ієрархічна, як і мова художнього твору в цілому. Інтертекстуальність може реалізовуватися на різних рівнях структури художнього тексту, зокрема, на рівні ситуації, лексики, в поезії – на рівні ритму, рими, строфи (див. [4, с. 26]).

У процесі інтертекстуального читання відбувається усвідомлення того, що тексти мають зіставні елементи, або ж, якщо джерело інтертексту не вдається ідентифікувати, що таке зіставлення можливе. В іншому випадку в тексті, який читається, містяться підказки читачу (наприклад, смислові або інші пропуски, які можуть бути заповнені інтертекстом, який був ще не ідентифікований читачем [29, с. 626].

Повнота мовної реалізації концепту прецедентного тексту може варіюватися в досить широких межах – від близького до оригіналу переказу, центонного тексту атрибутованої / неатрибутованої розгорненої цитати до згадки імені концепту, або близьких йому за функцією імен концептів образів персонажів, або характерних для даного тексту стилістично маркованих одиниць мовностилістичного оформлення – ремінісценції. Як відзначає Н.Н. Болдирєв, "за засобом репрезентації в мові виділяють лексичні, фразеологічні і граматичні концепти" [2, с. 43]. Не дивлячись на те, що концепт прецедентного тексту може реалізовуватися ремінісценцією – одним словом, потрапляючи під визначення лексичного концепту, набагато частіше концепт прецедентного тексту реалізується частиною пропозиції, СФЕ або цілим текстом. Тому дану класифікацію безумовно необхідно розширити за рахунок введення поняття текстового концепту, тобто такого, який репрезентується окремим текстом. Проте, для дослідження інтертекстуальності текстові концепти не являють особливого інтересу, оскільки у такому разі дуже об’ємний інтертекст руйнує текст-приймач, порушуючи його цілісність.

Проте мовностилістичне оформлення тексту не є виключно засобом реалізації концепту тексту. Окремі елементи мовностиліс-

тичного оформлення можуть втратити свою семантику, одночасно набуваючи при цьому функції пізнавальних маркерів даного тексту, в окремих випадках – функції імені концепту. Часто такими елементами є одиниці мовностилістичного оформлення тексту, при реалізації яких автором тексту були порушені граматичні правила (правила словотворення, сполучуваності та ін.). Як відзначає, зокрема, В.В. Рижкова, до інтертекстуальних елементів можна віднести архаїзми, історизми, поетизми, латинізми, які є маркерами присутності іншого суб'єкта мови [19, с. 4]. У будь-якому випадку, загальним для таких інтертекстуальних елементів є стилістична маркованість. За словами М. Ріффатерра, "аграматичні [аномальні] структури", які сприймаються такими при лінійному читанні, але які набувають значення при семіотичному прочитанні тексту, і є індикаторами необхідності переключення з мимесіса на семіозіс (про особливості формування і функціонування таких одиниць див. [15, с. 12] [17, с. 149] [18, с. 34]).

Вивчення робіт, присвячених дослідженню інтертекстуальності, дозволяє зробити висновок про можливість двох підходів до аналізу даного феномена, який умовно можна позначити як „ономасіологічний", тобто що припускає аналіз в напрямку від концепту прецедентного тексту до засобів його реалізації, і "семасіологічний", при якому вектор аналізу міняється на протилежний.

Експліцитна інтертекстуальність досліджуваного матеріалу – книг Л. Керрола, – привертає до них увагу багатьох дослідників, які працюють в руслі традиційного мовностилістичного ("ономасіологічного") підходу. Такий підхід до дослідження інтертекстуальності художнього тексту припускає вибір об'єктом дослідження одного конкретного тексту-приймача, що звичайно має фіксовану письмову форму (наприклад, першої частини дилогії Л. Керрола, *"Alice's Adventures in Wonderland")* і класифікацію інтертексту, *кількість* і *якість* якого прямо залежить від тезауруса текстів дослідника і його інтерпретаційних здібностей.

Не дивлячись на всю цінність такого традиційного мовностилістичного підходу, він за визначенням є глибоко суб'єктивним і не припускає можливості отримання цілісної фінальної картини (див. також зауваження, надані в [13, с. 67]). Такий традиційний аналіз інтертекстуальності замикається на конкретному тексті і присутньому в ньому інтертексті і не має більш широкого застосування, що значно знижує його цінність і потенціал для лінгвістики, робля-

чи його, швидше, інструментом літературознавства. Для проведення лінгвістичного аналізу інтертекстуальності необхідний якісно інший підхід, що припускає, при частковому збереженні загальної методики аналізу, кардинальну зміну ракурсу розгляду проблеми.

Оскільки тільки концептуалізація текстів Л. Керролла масовим читачем і їх перетворення в один з центральних для британської культури прецедентних текстів обумовлює їх інтертекстуальний потенціал, на наш погляд, при аналізі інтертекстуальності цього і будь-кого іншого тексту необхідно переключитися перш за все на розгляд цілісного когнітивного образу даного тексту за допомогою аналізу його вербальних і невербальних репрезентацій.

Досліджувати структуру концепту прецедентного тексту, його базовий шар і периферійні концептуальні ознаки можна за допомогою методу концептуального аналізу. Традиційною задачею концептуального аналізу є "пошук тих загальних концептів, які підведені під один знак і зумовлюють буття знаку як відомої когнітивної структури" [10, с. 85], за допомогою виділення концептуальних характеристик „через значення мовних одиниць, що репрезентують даний концепт, їх словарні тлумачення, мовні контексти. ... Зіставлення всіх доступних мовних засобів репрезентації концепту в системі мови і в мовленні і дозволяє виділити основний зміст концепту, а також принципи організації мовного матеріалу" [2, с. 31]. Отже, метою концептуального аналізу є, використовуючи мовний матеріал, вивчення структур представлення знань, зокрема, концептів прецедентних текстів.

Проте, Н.Н. Болдирєв також помічає, що навіть якщо припустити можливість аналізу всіх мовних засобів, що вербалізують даний концепт, вони дадуть лише загальне уявлення про його зміст, оскільки жоден концепт не може бути виражений в мові повністю. Крім того, при такому аналізі необхідно чітко розрізняти індивідуально обумовлені і загальнонаціональні; ядерні і периферійні концептуальні ознаки. Крім наведених вище обмежень, необхідно також брати до уваги, що процедура концептуального аналізу припускає використовування дослідником методу індивідуальної або інтроспективної психології, що означає аналіз дослідником власного мовного досвіду [3, с. 229], що, безумовно, збільшує суб’єктивність одержаних результатів. Найбільш чітко, на наш погляд, обмеження концептуального аналізу сформульовані З.Д. Поповою і І.А. Стерніним, які стверджують, що результати навіть

найретельнішого аналізу будь-якого концепту завжди будуть неповними, оскільки концепт виражений в мові лише частково, оскільки 1) "концепт – результат індивідуального пізнання, узагальнення, категоризації, а індивідуальність не завжди вимагає комплексу засобів для свого повного вираження"; 2) "концепт являє собою нежорстку структуровану об'ємну одиницю, цілком її виразити просто неможливо"; 3) "жоден дослідник і жоден лінгвістичний аналіз не може виявити і зафіксувати, а потім проаналізувати повністю всі засоби мовної і мовленнєвої репрезентації концепту в мові, завжди щось залишиться незафіксованим і, отже, неврахованим" [16, с. 96-97].

Разом з тим дане обмеження концептуального аналізу розглядається окремими авторами як його цінність. Так можна сказати, що цінність концептуального аналізу при дослідженні прецедентних текстів, що спочатку є творами авторськими, засвоєними мовним колективом, полягає в тому, що він "направлений на вивчення не тільки закріпленого соціальною практикою, колективного, узагальненого знання, але і знання індивідуального... [При цьому] процес узагальнення знань може бути дуже тривалим ... і в результаті ... частина знань так і не набуває широкого поширення" [2, с. 42].

На думку багатьох дослідників (див., зокрема, [8, с. 17], [20, с. 46] і ін.), при побудові концептуальних моделей на даний момент найбільшого поширення набули пропозиціональні і фреймові структури, а також моделі семантичних мереж. Як відзначає О.П. Воробйова [5, с. 35], при дослідженні семантичного простору тексту використовується модель семантичної капсули, за якою вичленовується ядерна і периферійна зони текстової семантики, модель семантики можливих світів, що описує текст як безліч всіх можливих ситуацій, щодо яких істинна інформація даного тексту, і категоріальна модель, що складається із структурованої безлічі семантичних ознак, які співвідносяться за однорідними параметрами на різних рівнях репрезентації моделі. В даній роботі концептуальний аналіз дозволив дослідити і змоделювати структуру прецедентного тексту у вигляді міжфреймової мережі. При аналізі фактичного матеріалу в даному дослідженні застосовується поєднання логічного і експерієнціалъного підходів (див. [2, с. 18-20]), що дає можливість враховувати при аналізі елементи як наукової, так і наївної картин світу, а також складові не тільки індивідуального, але і колективного національно-специфічного когнітивного простору.

Варіант методики такого "семасіологічного" аналізу прецедентного тексту, заснований на загальній методиці концептуального ана-

лізу, представленій, зокрема, в книзі З.Д. Попової і Й..А. Стернина [16, с. 45], був представлений в роботі Е.Д. Нефедової і Д.С. Молдавської [13, с. 37]. На наш погляд, у відповідності з задачами нашого дослідження, для виявлення і дослідження концепту прецедентного тексту перш за все слід використовувати: 1) вибір ключового слова-імені концепту тексту і ключових слів-імен для його складових і виділення кола їх лексичного поєднання на матеріалі текстів різних жанрів і типів [1, с. 60]; 2) аналіз словарних тлумачень ключового слова-імені концепту, або ключових слів-імен його складових з подальшою вибіркою всіх можливих характеристик концепту [7, с. 49]; 3) аналіз прислів'їв, приказок, фразеологізмів, кліше і інших стійких словосполучень, в які входить ім'я даного концепту тексту або ключові слова-імена його складових [14, с. 120]; 4) контрастивний аналіз перекладів тексту-оригіналу, що дозволяє чітко виявити його етнокультурну специфіку; 5) дослідження цитат і алюзій, джерелом яких став прецедентний текст в інших текстах в поєднанні з частотним аналізом; 6) аналіз переказів і інших обробок прецедентного тексту; 6) вивчення подальших текстів (літературних продовжень); 7) аналіз невербальних актуалізаторів концепту прецедентного тексту – ілюстрацій, загального оформлення тексту, музичного оформлення, кіно- і мультиплікаційних версій тощо; 8) жанрова/типологічна/хронологічна і ін. класифікація корпусу текстів-приймачів, що дозволяє виділити компоненти концепту, істотні для даної соціальної / професійної/вікової / етнічної і ін.. групи; 9) асоціативний експеримент, дозволяє не тільки виділити основні прагматичні характеристики концепту прецедентного тексту, але і його ім'я, релевантне для даної соціальної / етнокультурної групи.

При проведенні досліджень з використанням даної методики рекомендується чітко дотримуватися синхронії, діахронічний матеріал можливо використовувати тільки для пояснення еволюції концепту, а також не покладатися винятково на реальну частотність відповідного інтертексту, яка залежить від типу дискурсу, місця і учасників спілкування, і не прямо співвідноситься з наявністю в мові відповідних номінативних засобів [16, с. 98, 99]. Також при використовуванні даної методики необхідно враховувати структурну неоднорідність концепту: базовий шар можна досліджувати шляхом аналізу імені концепту і його лексичного поєднання, внаслідок чого виділяються відповідні семи і семеми, що являють собою концептуальні ознаки і шари концепту. Периферійний інтерпретаційний шар слід вивчати на ідіоматичному мов-

ному матеріалі, який включає фундацію фразеології даної мови, а також авторські мовні твори, при цьому останні можуть бути отримані в результаті асоціативного експерименту.

Не дивлячись на безумовну новизну і цінність запропонованої методики дослідження концепту прецедентного тексту, її, на наш погляд, варто доповнити наведеною вище класифікацією типів інтертексту, текстів-приймачів, типологією змін прецедентного тексту і класифікацією елементів, що піддаються змінам найбільш часто, а також типологією способів інтеграції інтертексту в текст-приймач. Використовування даної методики з вказаними доповненнями дозволить не тільки продемонструвати інтертекстуальний потенціал одного конкретного тексту і систематизувати корпус текстів-приймачів, але і виділити характерні для даного прецедентного тексту особливості і дослідити механізм його інтертекстуальної інтеграції.

Література

1. Арутюнова Н.Д. Про сором і холоднечу // Питання мовознавства. – 1997. – № 2. – С. 59–70.

2. Болдирев Н.Н. Когнітивна семантика: Курс лекцій з англійської філології. – Тамбов: Ізд-во Тамб. уп-та, 2001. – 123 с.

3. Вежбіцка А. Вступ (з книги "Семантичні примітиви") // Семіотика. – М.: Веселка, 1983. – С. 225-253.

4. Волков А.Р. Алюзія // Лексикон загального та порівняльного літературознавства. – Чернівці: Золоті литаври, 2001. – С. 21.

5. Воробьева О.П. Текстові категорії і чинник адресата. – К.: Віща школа, 1993. – 199 с.

6. Гальперин І.Р. Текст як об'єкт лінгвістичного дослідження. – М.: Наука, 1981. – 140 с.

7. Гончарова Н.Ю. Концепт "факт" в представленні людини // Зв'язки мовних одиниць в системі і реалізації. Когнітивний аспект. – Вип. 2. – Тамбов: 1999. – С. 48-50.

8. Єремєєва Н.Ф. Концептуальний простір англійської народної казки: Діс... канд. филол. наук: 10.02.04. – Черкаси: 1997. – 193 с.

9. Караулов Ю.Н. Російська мова і мовна особа. – М.: Наука, 1987. – 261 с.

10. Кубрякова Е.С. Забезпечення мовної діяльності і проблеми внутрішнього лексикону // Людський чинник в мові: язик і породження мови. – М.: Наука, 1991.

11. Лакофф Дж. Мислення в дзеркалі класифікаторів // Нове в зарубіжній лінгвістиці. – Вип. 23. – М.: Прогрес, 1988. – С. 12–51;

12. Лукін В.А. Художній текст. Основи лінгвістичної теорії і елементи аналізу. – М.: Вісь-89, 1999. – 192 с.

13. Нефедова Е.Д., Молдавская Д.С. Підходи до аналізу інтертекстуальності художнього тексту (на матеріалі творів Л. Керролла) // Вісник ХНУ. Сірий. Філологія. – 2004. – № 586. – С. 64–70.

14. Печенкина О.Ю. Про периферію концепту "бог" в текстах прислів'їв і приказок російського народу, зібраних В.И. Далем // Фразеологія 2000. – Тула: 2000. – С. 113-115.

15. Поникарева А.Ю. Функціональний аналіз окказионализмов в дискурсі засобів масово інформації // Вісник ХНУ. – № 636. – Харків: Константа, 2004. – С. 99-102.

16. Попова З.Д., Стернін І.А. Очерки по когнітивній лінгвістиці. – Вороніж: Витоки, 2003. – 192 с.

17. Ребрий А.В. Когнітивний аспект окказионального словотворення // Вісник ХНУ. – № 537. – Харків: Константа, 2001. – С. 148-154.

18. Ребрий А.В. Антропоцентріческий підхід до вивчення окказиональних інновацій // Вісник ХНУ. – № 636. – Харків: Константа, 2004. – С. 32-37.

19. Рижковна В.В. Реалізація категорії інтертекстуальності в американському художньому тексті XIX-XX століть): Автореф. дис...канд. філол. наук: 10.02.04 / Харківський нац. ун-т. ім. В.Н. Каразіна – Харків: 2004. – 20 с.

20. Секрегг Г. Семантичні мережі як моделі пам'яті // Нове в зарубіжній лінгвістиці. – М.: Прогрес, 1983. – Вип. 12: Прикладна лінгвістика. – С. 228-271.

21. Супрун А.Е. Текстові ремінісценції як мовне явище // Питання мовознавстві. – 1995. – № 6. – С. 17-29.

22. Тороп П.Х. Проблема інтертекста // Праці по знакових системах XIУ. Текст в тексті. Вчені записки Тартуського університету. – Вип. 567. – Тарту, 1981.

23. Тураєва З.Я. Лінгвістика тексту під кінець другого тисячоліття // Вісник Київського лінгвістичного університету. Сірий. Філологія. – 1999. – Т. 2. – № 2. – С. 17-25.

24. Фатєєва Н.А. Контрапункт інтертекстуальности, або інтертекст в світі текстів. – М.: Агар, 2000. – 280 с.

25. Ямпольський М.Б. Пам'ять Тіресія. Інтертекстуальність і кінематограф. – М.: Культура, 1993. – 464 с.

26. Borges 1966 Borges J.L. Other Inquisitions 1937–1952. – New York: Washington Square Press, 1966.

27. Chandler D. Texts and Construction Meaning. http://www.aber.ac.uk/media/Documents/short/texts.html, 30 January 2006.

28. Genette G. Palimpsests: literature in second degree / Transl. Newman Ch., Doubinsky 3. – Lincoln, London: University Nebraska Press, 1997.

29. Riffaterre M. Syllepsis // Critical Inquiry – 6 (4). – P. 625-638.